

sport op weg naar duurzaamheid

#sportdoetietsmetje

nationale
sportweek

“We hebben goud in handen”

Sport en bewegen dragen bij aan de energietransitie. In de NOC*NSF Nationale Sportweek staan sportverenigingen centraal en juist die sportverenigingen kunnen mooie stappen maken op het gebied van energietransitie en duurzaamheid. NOC*NSF ondersteunt verenigingen hierbij met het energiebegeleidingsprogramma. Via een eenvoudig stappenplan worden clubs begeleid naar een duurzamer sportaccommodatie.

Onze partner Missie H2 wil waterstof op de kaart zetten. Want bij de transitie van fossiele brandstoffen naar CO₂-neutrale energie, biedt grote kansen. Nederland kan koploper van Europa worden op het gebied van deze nieuwe energiedrager. In dit artikel lees je meer over de achtergronden en kom je praktische tips tegen om jouw club te verduurzamen. Je kunt vandaag beginnen!

Donderdag 24 september stond tijdens de NOC*NSF Nationale Sportweek het thema Duurzaamheid centraal. Duurzaamheid is in onze samenleving immers niet meer weg te denken, en ook de sport wil daaraan een bijdrage leveren. Het

ambassadeurselftal onder leiding van aanvoerder Rico Verhoeven helpt NOC*NSF om ook dit thema onder de aandacht van zo veel mogelijk Nederlanders te brengen. Meer informatie kan je [hier](#) vinden.

Rico Verhoeven krijgt uitleg over de Toyota Mirai, een auto die op waterstof rijdt.

De doelstellingen van het klimaatakkoord van 2015 in Parijs zijn ambitieus: de uitstoot van broeikasgassen moet in 2050 weer in balans zijn met de natuurlijke CO₂-opslag van de aarde. Het kabinet koppelde daar in het Nederlandse klimaatakkoord van 2019 een aantal concrete doelstellingen aan:

- In 2050 moeten alle sportaccommodaties CO₂-arm zijn, dat betekent een CO₂-reductie van 95% reductie ten opzichte van 1990;
- In 2030 moet 49% CO₂-reductie gerealiseerd zijn.

Deze doelstellingen gelden ook voor sportaccommodaties. "Het verduurzamen van sportaccommodaties draagt niet alleen aan bij aan de klimaatdoelstellingen, het inspireert ook de mensen die op vereniging komen om wellicht in hun eigen omgeving ook iets te gaan doen aan duurzaamheid", zegt Roland van de Lockant, Projectleider Verduurzaming Sportaccommodaties bij NOC*NSF. "Miljoenen Nederlanders bezoeken wekelijks een sportveld, -hal of fitnessschool. Duurzame voorzieningen zijn een prachtig voorbeeld voor de uitdaging waar we als samenleving voor staan."

Met een duurzamere accommodatie brengen verenigingen Nederland dichterbij de Parijse klimaatdoelstellingen, maar los van de maatschappelijke verantwoordelijkheid is er nog een belangrijke reden om te investeren in duurzaamheid. Op termijn levert het veel geld op. Voor alle sportaccommodaties in Nederland bij elkaar opgeteld valt er 350 miljoen euro te besparen met duurzaamheidsinvesteringen.

"Het verduurzamen van sportaccommodaties draagt niet alleen aan bij aan de klimaatdoelstellingen, het inspireert ook de mensen die op vereniging komen om wellicht in hun eigen omgeving ook iets te gaan doen aan duurzaamheid"

Roland van de Lockant

Tien tips voor een duurzame sportaccommodatie

Met deze tips kun jij morgen aan de slag:

1. Vervang normale lampen door LED-verlichting
2. Monteer bewegingsmelders, zodat er nergens onnodig licht aan blijft
3. Doe aan afvalscheiding: zet bakken neer voor 'PAPIER', 'PLASTIC' en 'RESTAFVAL'
4. Zoek naar alternatieven om de vereniging plasticvrij te maken, denk daarbij aan het afschaffen van bijvoorbeeld plasticbekertjes en rietjes.
5. Verwarm kleedkamers door middel van infraroodpanelen
6. Gebruik spaardouches, dat bespaart 30% water
7. Vernieuw bijtijds de apparatuur in de keuken. Oude apparatuur verbruikt veelal meer stroom.
8. Heb je frisdrankkoelkasten die niet altijd nodig zijn? Zet er een tijdschakelaar op om onnodig hoge stroomrekeningen te voorkomen!
9. Beperk het warmteverlies via de buitendeur, bijvoorbeeld met een dranger of een zwaar gordijn
10. Overweeg de installatie van zonnepanelen, ook al is het maar een klein aantal.

Belangrijke feiten

20.000
sportaccommodaties;
Sporthal 7.000;
Fitness 2.500;
Voetbal 2.300;
Tennis 2.000;
Zwemmen 850

5,7 mln m²
sportoppervlakte

€350 mln
te verdienen met
duurzaamheidsinvesteringen

95% reductie van de
CO₂ uitstoot (1370 kiloton in
2018; 69 kiloton in 2050)

Binnen het energiebegeleidingsprogramma, dat NOC*NSF opzette met behulp van het ministerie van VWS, werkt de sportkoepel samen met acht adviesbureaus. Van de Lockant: “We willen sportverenigingen op dit gebied ontzorgen.

Clubs kunnen een aanvraag doen bij een van de adviesbureaus voor gratis begeleiding bij een energietransitie-traject. Ook commerciële sportaanbieders kunnen gebruik maken van het traject. In dat geval wordt het voor vijftig procent gesubsidieerd.” Meer weten? [Hier](#) vind je meer informatie.

“We willen sportverenigingen op dit gebied ontzorgen”

Roland van de Lockant

Adviesbureaus energiebegeleidingsprogramma

Binnen het energiebegeleidingsprogramma werkt NOC*NSF samen met de volgende acht adviesbureaus:

Groene club

De Groene Club is een sportbreedinitiatief van de KNVB om sportaccommodaties te verduurzamen. Zij zijn landelijk actief. Hoewel de Groene Club voortkomt uit de KNVB kan elke sportclub met ze aan de slag. Contact: degroeneclub@knvb.nl

Sportstroom

SportStroomondersteunt al 14 jaar sportverenigingen, die energieneutraal willen worden. Zij zijn landelijk actief en elke sportclub kan met ze aan de slag. Contact: contact@sportstroom.nl

Sportservice Noord-Brabant

Sportservice Noord-Brabant heeft jarenlange ervaring in het verduurzamen van sportaccommodaties in de provincie Noord-Brabant. Zij kennen in deze regio feilloos de weg en elk type sportclub kan met ze aan de slag. Contact: duurzaam@ssnb.nl

Sport Drenthe

Sportservice Drenthe heeft jarenlange ervaring in het verduurzamen van sportaccommodaties in de provincie Drenthe. Zij kennen in de regio feilloos de weg en elk type sportclub kan met ze aan de slag. Contact: info@sportdrenthe.nl

Team sportservice

Team sportservice heeft ervaring in het verduurzamen van sportaccommodaties in de provincies Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland. Zij kennen in deze regio's feilloos de weg en elk type sportclub kan met ze aan de slag. Contact: info@teamsportservice.nl

Huis van de Sport Limburg

Huis voor de Sport Limburg helpt alle soorten verenigingen bij het verantwoord verduurzamen van hun accommodatie in Limburg. Dit doen ze in nauwe samenwerking met de clubs en met een grote focus op ontzorging. Contact: Cristan Segers, csegers@hvds.nl

Sportief Opgewekt

Sportief Opgewekt ondersteunt al jarenlang sportaanbieders die willen verduurzamen. Zij zijn landelijk actief en elke sportaanbieder kan met ze aan de slag. Contact: klaasmink@isopgewekt.nl

ENGIE Sportmatch

Onder de noemer SportMatch helpt ENGIE sportaccommodaties met verduurzamen. Ze biedt advies en begeleiding voor elk type sportaccommodatie, van welke sport dan ook en is actief in heel Nederland. Contact: ENGIE Sportmatch <https://www.engie-energie.nl/sportmatch/producten/begeleidingstraject-verduurzamen>

Waterstoffiets

Dirk Bijl de Vroe is duurzaamheidsexpert bij Stedin. Hij geeft Ferry Weertman een kijkje in de mogelijkheden om te verduurzamen bij zijn vorige zwemvereniging. Hij laat aan de hand van de waterstoffiets zien hoe je energie opwekt door te trappen. Bekijk [hier](#) de volledige video.

Missie H2

Op dit moment zijn zonnepanelen en LED-verlichting de meest voor de hand liggende methoden zijn om sportaccommodaties te verduurzamen. Nederland voldoet in de ogen van deskundigen echter ook aan alle voorwaarden om snel en relatief makkelijk over te schakelen op een geheel nieuwe energiedrager: waterstof. Missie H2 is een consortium van zeven bedrijven (Gasunie, Groningen Seaports, Toyota, Port of Amsterdam, Remeha, Shell Nederland en Stedin Groep) die waterstof op de kaart willen zetten als een van de belangrijkste duurzame energiedragers in de (nabije) toekomst. Met Missie H2 willen zij het belang van verduurzaming de mogelijkheden van waterstof daarbij onder de aandacht brengen van het Nederlandse publiek en daarin vonden zij NOC*NSF met TeamNL als partner aan hun zijde.

Op de 'digitale waterstofkaart' worden de ontwikkelingen op diverse deelgebieden zoals industrie en mobiliteit [visueel in kaart](#) gebracht.

Uitleg over de waterstoffiets kan hier vinden.

Hoe werkt een auto die rijdt op waterstof?

De Toyota Mirai is zo'n auto, die rijdt op waterstof. Hoe werkt dat? Aan de zijkant van de auto zit de tankdop. Deze inlaat is gekoppeld aan twee waterstoftanks onder de auto van 60 liter elk. Waterstof tank je als gas en het duurt maar drie minuten. In het aandrijfsysteem van de Toyota Mirai komen zuurstof en waterstof samen in de brandstofcel. Hierdoor ontstaat de elektriciteit die nodig is om de elektromotor te laten draaien. Uit de uitlaat komt alleen water. De Toyota Mirai kan als brandstofcelauto emissievrij elektrisch aangedreven rijden over lange afstanden tot wel 500 kilometer. Wist je dat je waterstof net zoals benzine tankt bij een daarvoor geschikt station?

Olympisch traject

“We staan nog maar helemaal aan het begin van de energietransitie en waterstof als energiedrager staat nog in de kinderschoenen”, zegt Henk Jacobs van Missie H2. “Daarin ligt een parallel met Olympische sporters. Zij stellen zichzelf ook een lange termijn-doel, zoals bijvoorbeeld Tokio 2020 en moeten al vroeg investeren om dat doel jaren later te bereiken. Als we Nederland in 2050 CO₂-neutraal willen maken, moeten we ook vroeg inzetten op waterstof als energiedrager.”

Olympische zwemkampioen Ferry Weertman is ambassadeur van Missie H2. Hij herkent de parallel: “Zwemmen is bij uitstek een sport waarbij je niet te laat moet instappen, als je succesvol wilt worden. Zo zijn er weinig verhalen van succesvolle zwemmers die pas na hun tiende intensief zijn gaan trainen. Om de top te willen halen, moet je een bepaald ‘watergevoel’ hebben dat je alleen kunt ontwikkelen als je vroeg begint met investeren, op tijd de juiste koers kiest.”

Missie H2 en NOC*NSF sloten in 2019 de handen ineen in de aanloop naar de Olympische Spelen van Tokyo 2020, die vanwege corona werden uitgesteld. Als echte topsporters betaamd lieten beide partijen zich door die tegenslag niet uit het veld slaan. Met Tokyo 2020 nu in 2021, in het vizier gaan beide partijen onverdroten voort. Japan is wereldwijd voorloper als het gaat om waterstofenergie en daarmee zijn de Spelen van Tokyo een mooi uithangbord.

Ferry Weertman, ambassadeur van Missie H2

Ferry Weertman begon al heel jong met zwemmen en wedstrijdzwemmen bij De Otters-Het Gooi in Bussum. Via zwemclub DWK groeide hij door naar eerst het regionale en vervolgens het nationale team in Eindhoven.

In 2011 won hij bij de EJK open water in Navia, Spanje, een bronzen medaille. In 2013 ging Ferry trainen in het nationale team, werd hij zesde op het WK en kreeg hij een A-status van NOC*NSF. Een jaar later wordt hij Europees kampioen op de 10km open water in Berlijn, waar hij samen met Sharon van Rouwendaal en Marcel Schouten in TeamNL ook goud pakt in de landenwedstrijd over 5km.

In 2016 bereikt Ferry zijn ultieme doel: goud op de 10km open water op de Olympische Spelen in Rio de Janeiro en daarmee houdt het niet op. Een jaar later wordt hij in Hongarije wereldkampioen op de 10 km en in 2018 grijpt hij voor de derde maal op rij de Europese titel op de 10km. Als hij in 2018 ook het eindklassement van de World Series 2018 op zijn naam schrijft heeft hij alle belangrijke internationale 10km titels tenminste één keer gewonnen.

“Zwemmen is bij uitstek een sport waarbij je niet te laat moet instappen, als je succesvol wil worden”

Ferry Weertman

Water als afvalstof

Wat maakt waterstof tot een duurzame energiedrager? Jacobs: "Met waterstof als energiedrager, krijg je water als afvalstof en je maakt waterstof met behulp van elektriciteit uit water. Als je daarvoor groene stroom gebruikt, zoals wind- of zonne-energie, komt er dus helemaal geen CO₂ meer in de atmosfeer."

Nederland is om verschillende redenen bij uitstek geschikt om een Europese voortrekkersrol te spelen op het gebied van waterstof, vertelt Jacobs: "Wij hebben de perfecte combinatie van factoren. We hebben een grote oppervlakte relatief ondiepe zee die geschikt is om enorme windparken te bouwen en we hebben natuurlijk veel wind. We hebben een aantal havens, met name Groningen Seaport en Port of Amsterdam die dichtbij liggen om de windenergie naar te transporteren en wat ons uniek maakt in Europa is een groot aardgasnetwerk."

Waterstof is ook een gas en op termijn kunnen we het aardgasnetwerk inzetten voor waterstof."

Ook Anne Loes Kokhuis projectmanager Missie H₂ van Stedin Groep spreekt van een unieke kans. "Met Missie H₂ hebben we drie keer goud in handen: met dat unieke aardgasnetwerk, met onze eigen medewerkers en met TeamNL. De sport en met name de watersport helpt ons enorm om dat verhaal te vertellen." Stedin Groep werkt

ondertussen hard aan de ombouw van aardgas naar waterstof. Kokhuis: "Binnenkort beginnen we hiermee in Uithoorn en we streven ernaar om Stad aan 't Haringvliet in Zeeland vanaf 2025 volledig op waterstof te laten draaien."

TeamNL wordt ingezet om de bekendheid van waterstof als energiedrager te vergroten, maar er wordt ook al gewerkt aan de concrete toepassing van waterstof binnen de sport. "Samen met het Watersportverbond werken we aan een begeleidingsboot voor wedstrijden die volledig op waterstof vaart", vertelt Jacobs.

Energie opwekken terwijl je sport

Als er ergens veel gefietst, geroeid en hardgelopen wordt, dan is het wel in een sportschool. Met deze loopbanden kan ook energie worden opgewekt.

Vincent Hoogwerf is de eigenaar van Club SportsArt Fitness, het bedrijf dat de energie-opwekkende fitnessapparaten verkoopt. Hij legt uit hoe de apparaten werken: 'Als mensen op een fiets of crosstrainer trainen, trappen ze op een bepaalde weerstand. Dat heet ook wel het vermogen. Dat wordt gemeten en opgeslagen in een kast, een inverter, die de energie direct omzet in elektriciteit. Op die manier wekken mensen door te sporten zelf energie op.' Op de displays van de fitnessapparaten kunnen mensen zien hoeveel energie zij hebben opgewekt tijdens hen training. Met de hoeveelheid opgewekte energie kunnen zij punten sparen. Deze punten kunnen zij inruilen voor leuke kortingen op verschillende producten en diensten. Ook is er de mogelijkheid om wedstrijden te houden. Zo kan je met je fitnesspartner een wedstrijd houden wie de meeste energie kan opwekken. Dit maakt het sporten uitdagender en ook leuker. Thuis kun je met een persoonlijke green card op internet je prestaties bekijken. Op deze manier weet je hoeveel energiekosten je bespaard hebt. De sportschool Koster Sportverenigingen in Delft was de eerste sportschool die al in 2013 de energieopwekkende hometrainers aanschafte. Hier wekken de sporters 40 tot 50 kilowattuur per dag op. Dat scheelt per maand 300 tot 400 euro aan energiekosten.

Nederland kent ruim 1900 fitnessverenigingen met 2.7 miljoen abonneementhouders. Er worden jaarlijks ruim 200 miljoen bezoeken aan fitnesscentra gebracht, waarbij gemiddeld één uur intensief aan fitness wordt gedaan. Dit zou jaarlijks goed zijn voor 30 miljoen kWh!

Van water naar waterstof

Dat juist de sporten waarin water een rol speelt, worden ingezet voor missie H2 is geen toeval. Naast Ferry Weertman zijn windsurfer Kiran Badloe, zeilster Marit Bouwmeester, paralympisch zwemster Liesette Bruinsma, en roeisters Ilse Paulis en Marieke Keijser ambassadeurs van Missie H2. Zij representeren de kracht van water. De stap van Nederland waterland naar Nederland waterstofland is vervolgens makkelijk gemaakt. Weertman: “Nog los van onze topsportprestaties in het zwembad en het openwater is Nederland een echt zwemland. In principe kan iedereen hier zwemmen. Kom ik in een land als de Seychellen, dat letterlijk omringd is door water, en dan zie ik dat heel veel mensen gewoon niet kunnen zwemmen. Dat wij ons massaal kunnen voortbewegen in en op het water is onderdeel van onze identiteit. Wij kunnen zwemmen, roeien, zeilen, windsurfen, schaatsen - wij houden van het water.”

Volg het verhaal van Missie H2 en de ambassadeurs op de kanalen van Missie H2.

**“Wij kunnen zwemmen,
roeien, zeilen, windsurfen,
schaatsen - wij houden van
het water”**

Ferry Weertman

Missie H2 hoopt dat de Nederlandse liefde voor waterstof op termijn net zo groot wordt als de Nederlandse liefde voor water. Jacobs: “We willen de Olympische kracht inzetten om Nederland te laten zien wat waterstof kan betekenen op weg het CO₂-neutraal maken van Nederland in 2050.”

Vijfstappenplan en Trias Energetica

Op welk gebied een vereniging het best kan investeren in duurzaamheid, hangt af van verschillende factoren. “De meest voorkomende investeringen zijn zonnepanelen en LED-verlichting. Dat heeft gemiddeld een terugverdientijd van vijf of zes jaar”, aldus Van de Lockant. Om iedere club op dezelfde manier goed te kunnen bedienen is er een standaardbegeleidingstraject in vijf stappen:

1. Energiescan
2. Plan van aanpak
3. Beste deal
4. Financiering en subsidie
5. Realisatie en monitoring

Bekijk [hier](#) de video over wat duurzaamheid betekent voor een sportvereniging

Centraal in het plan van aanpak voor een duurzamere accommodatie staat de zogenaamde Trias Energetica, een driestappenstrategie om een energiezuinig ontwerp te maken die is ontwikkeld aan de TU Delft.

Minimaliseer energieverbruik

1. Gebruik duurzame energie
2. Indien nodig: gebruik fossiele brandstoffen zo efficiënt en schoon mogelijk

Award Sportaccommodatie van het Jaar 2020 naar VV Wolfaartsdijk

Bij de verkiezing tot Sportaccommodatie van het Jaar staat duurzaamheid centraal. De award ging dit voorjaar naar VV Wolfaartsdijk. De voetbalvereniging uit het Zeeuwse Wolphaartsdijk, die ook aerobics en peuter- en kleutergym aanbiedt, investeert niet alleen in de duurzaamheid van de eigen accommodatie, maar inspireert haar leden ook om daar bewust mee bezig te zijn.

“VV Wolfaartsdijk is een heel mooi voorbeeld van hoe je duurzaamheid inbedt in je beleid door het standaard op de bestuursagenda te zetten. Daarnaast communiceert de club proactief naar hun stakeholders onder andere door middel van zonneboarding.” aldus het juryrapport.

Ook de maatschappelijke bijdrage van de club wordt door de jury gewaardeerd: “Ze zorgen voor bewustwording bij hun omgeving. Daarnaast springt hun innovatieve concept van deelauto's in het oog om de bereikbaarheid van het dorp te vergroten na het wegvallen van openbaar vervoer. Juist deze combinatie van beleid en innovatief pragmatisme verdient een eerste prijs in deze verkiezing.”

De branche-award ‘Sportaccommodatie van het Jaar’ werd dit jaar voor het eerst uitgereikt en is een samenwerking tussen Vakbeurs Sportaccommodaties, NOC*NSF, Kenniscentrum Sport & Bewegen, Mulier Instituut en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

Afgelopen voorjaar kreeg VV Wolfaartsdijk de eerste Award voor Sportaccommodatie van het Jaar 2020. “Die vereniging voert de Trias Energetica heel consequent uit”, aldus Van de Lockant, die zelf in de jury zat. “Het is een kleine club uit Zeeland en dat maakt het verhaal extra bijzonder. Grote clubs kunnen makkelijk volle bak knallen met zonnepanelen, maar hier ging het juist ook om een optelsom van kleinere verbeteringen, bijvoorbeeld de creatieve oplossing voor het vervoersprobleem dat ontstond toen de buurtbus niet meer reed.” Een club kan zich [hier](#) aanmelden.

Onafhankelijk advies

Het advies en de uitvoering van het energiebegeleidingsprogramma ligt bij de bureaus en de verenigingen zelf. Van de Lockant: “Wij hebben de rol van ‘supportive caregiver’. We moedigen aan, we helpen en we bieden anderen het podium.” Ook bewaakt NOC*NSF de kwaliteit. “We hebben een kwaliteitskader opgesteld. Alle adviesbureaus hebben hun eigen waardenpropositie en sommige bureaus bieden naast advies zelf ook (een deel van de) oplossing. Als NOC*NSF streven we naar onafhankelijk advies en dat kan hiermee in het gedrang komen. Om de onafhankelijkheid van het advies te waarborgen hebben we in het kwaliteitskader de regel opgenomen dat er bij investeringen altijd minimaal drie offertes worden opgevraagd.”

“VV Wolfaartsdijk is een heel mooi voorbeeld van hoe je duurzaamheid inbedt in je beleid door het standaard op de bestuursagenda te zetten”

Juryrapport

Bezoekadres

Papendallaan 60, Arnhem

Postadres

Postbus 302, 6800 AH Arnhem

Telefoon

+31 (0)26 483 44 00

Email

info@nocnsf.nl

